

A húsmarha állategészségügyi menedzsmentje

Dr Varga János

Állategészségügyi menedzsment

- **Létezik?**
- **Jelenlegi helyzet**
 - **Áo ha baj van, (ha van áo)**
 - **Egyedi kezelés, állomány kezelés**
 - **Megelőzés jelentősége**
- **Húsmarha sajátosságai**
- **Jövő?**

Ami kötelező - állomány szinten

- **Évente minden 6 hétnél idősebb állat tbc vizsgálata**
- **Évente minden 2 évnél idősebb állat brucellózis vizsgálata**
- **3 évente minden 2 évnél idősebb állat leukózis vizsgálata**
- **IBR mentes vagy vakcinázott állományok**

Ami kötelező - állományszinten

- **Tenyészbikákat 6 havonta**
 - **Brucellózis**
 - **Campylobacter**
 - **Trichomonas**

Állatok értékesítése továbbtartásra

- **Mentesség igazolása (TBC, BA, BLV, IBR-státusz)**
- **6 hétnél idősebb állat- egy hónapnál nem régebbi tbc vizsgálata**
- **1 évnél idősebb állat- brucellózis, leukózis és IBR vizsgálata (gE és vakcinázás)**
- **Tenyészbika : fentiekén felül egy hónapnál nem régebbi tasak vizsgálat campylobacter és trichomonas kimutatásra**

Állatok vásárlása

- **Kötelező vizsgálatok – kötelezőek**
- **Amit érdemes: BVD – viruskimutatás PCR vagy antigén ELISA**
- **M. paratuberculosis**
- **Leptospira (hardjo)-penicillin-streptomycin 25 mg/kg 72 óra, oxytetracyclin 20 mg/kg im, tilmicosin 10 mg/kg sc, amoxiciclin 15 mg/ kg im 2x 48 óra**
- **Tarlósömör, papilloma**
- **Karanténózis- vizsgálatok, vakcinázás**

Mycobacterium paratuberculosis

- **Napjaink egyik legnagyobb kárt okozó „nem látványos” betegsége!!!**
- **↓ (tej)termelés, tak. ért, vágóérték,**
- **korai selejtezés, sok selejtezés, terméketlenség**
- **↑ üszőutánpótlás, fogékonyság egyéb betegségekre, áo költségek,**
- **Kolosztrum fertőz, minél fiatalabb korban fertőződik annál hamarabb lehet klinikai tünet**

Húsmarha menedzselése

- **Ki kell hozzá?**
- **Mi kell hozzá?**
- **Szükség (igény) van-e rá?**
- **Állományok nem egyformák, nem lehet uniformizálni, de....**

Húsmarha menedzselése

- **Mi a cél?**
 - **100 % született borjú évente**
 - **100 % választott borjú**
 - **100 % értékesített borjú**
 - **Egységes, kis költséggel fenntartható tehénállomány, javuló termelési mutatókkal az adott környezeti feltételek mellett**

Célok elérése

- Rövid fedezettési időszak
- Optimális elletési időszak kiválasztása
- Jó üszőnevelési program
- Üszők szaporodásbiológiai pontozása, selejtezése
- Helyes takarmányozás
- Jó állomány-egészségügy
- Bikák szaporodásbiológiai vizsgálata
- Árutermelésben végtermék előállítás alkalmazása
- Folyamatos adatgyűjtés, megőrzés, felhasználás

Szaporodásbiológia

- Rövid fedeztetési idő 65-80 nap*
- Üszőket 2-3 héttel korábban, de csak 42 napig
- Kezdesnek mesterséges termékenyítés vagy bika alá szinkronizálás
- Vemhesség vizsgálat – üres tehének selejtezése (nagy tehén-kevés tej-nem vemhes vs minden évben ellik*)
- Megfelelő kondíció elléskor tehén 5-6, ü 6-7

Szaporodásbiológia

- **Bikák-állomány fele**
- **Megfelelő termékenyítő képesség, libidó, anatómiai rendellenességek**
- **Herekörméret!!**
- **≥30 cm 15 hónap**
- **31 cm 16-18 hónap**
- **32 cm 19-21 hónap**
- **33 cm 22-23 hónap**
- **34 cm 2 év felett**

Szaporodásbiológia

- **Infravörös thermografia: 2-6 C hidegebb a testfelületnél a herezacskó bőre (bal-jobb szimmetria, fentről le hidegebb 4-6 C- ettől eltérő szinte mindig összefügg gyengébb spermaminőséggel,**
- **50 tehén/ bika**
- **65-80 napos fedeztetési idő alatt annyi tehén ahány hónapos a bika (14-50 tehén-hónap)**

Takarmányozás

- **Átlag húsmarha tehén kondíció 5 (9)**
- **Elléskor 5-6, 6-7 üsző (állomány fertilitás)**
- **Ellés után termékenyülésig javuló kondíció**
- **Kondíció meghatározása ellés előtt 2-3 hónappal (Ne a gazda végezze)**
- **Üszők: vemhesülés, 500g/nap ellés előtt**
- **Elléskor gyenge kondíció (4) -korai választás**

Borjú menedzselése

- **Borjú elhullások 57 %-a első 24 óra alatt**
- **75 %-a első 7 nap alatt**
- **Milyen tényezők befolyásolják**
 - **Ellés**
 - **Ellés, ellető, borjúnevelő helye (70 tehén)**
 - **Kolosztrum**
 - **Tehén-borjú párok menedzselése**

Ellés

- **Problémás ellés 10-15/ 3-5% átlagban**
- **Túletetés→ zsírlerakódás tőgyben, medencében**
- **Alultápláltság→ fájásgyengeség, ellés utáni anösztrusz**

Ellés

- **Ellés három szakasza**
- **1- megnyílási szakasz) méhösszehúzódások indulnak, méhszáj kitágul, hüvelyben megjelenik a lóbhólyag (amnion) és magzat végtagja – 1-4 óra (1-24)**
- **2- kitolási szakasz) erőteljes hasizom összehúzódások- magzati testrészek nyomása a hüvelyfalra**
- **borjú 1-4 , 3 óra múlva világra jön**

Ellés

- **Lábhólyag, végtag megjelenése után 1 órával nincs előrehaladás- ellenőrizni az anyát**
- **Ellési folyamat megszakad(hat)-**

- helytelen beavatkozásra

- Stresszhelyzetekben (takarmány kiosztás)

Programozott elletés: ellés előtt állók etetése naponta kétszer 11 és 21.30

Várható ellések 7-19 óra között

Ellés

- **3) magzatburok eltávolítása 12 (24) óra**

Ellető hely

- **Legelő (ellető kertek-rotáció)**
- **Tiszta, száraz, védve időjárás viszonyosságaitól**
- **Állomány többi részétől elkülönítve**
- **Tartalék hely kialakítása**
- **Hely ellési segítségnyújtáshoz**
- **Ellető istálló**

Kolosztrum

- **Kontroll nélkül a borjak 40-60 %-a nem jut elég kolosztumhoz**
- **1-4 órán belül (minél korábban, minél többet, 4 l)**
- **Éjjeli ellések!**
- **Tisztaság**
- **Fertőzött tehenek tejét ne!**

Hasmenés

- **Több tényezős betegség (kórokozók+ környezeti tényezők)**
- **Fertőzési források (nedves, hideg környezet, zsúfoltság)**
- **Betegek mielőbbi elkülönítése**
- **Még nem ellettek költöztetése**
- **Vakcinázás 2-6 héttel ellés előtt** (rota, korona, E. coli, clostridium)
- **Üszők külön elletése**

Hasmenés

- **Kezelés: - elektrolit és folyadékpótlás (iv! vagy szájon át), reggel, délben, este:1.5-2 l tej**
 - 10,16,23 órakor 1-1.5 l rehidráló**
 - iv- elfekvő 50 kg borjú 10-11 l inf/24 óra**
- **Acidózis kezelése**
- **(AB)**
- **NSAID- meloxicam, flunixin, ketoprofen, carprofen**

BRDC- Szarvasmarha légzőszervi betegség tünetegyüttes

- **Többtényezős betegség- Környezeti tényezők**
 - **Gazdaszervezet**
 - **Kórokozók**
 - **Stresszorok - Választás, szállítás, keveredés, zsúfoltság, zord időjárás, poros, nem szellőzött istálló, huzat, gyenge min tak.- negatív hatása immun rendszerre**
 - **Fertőző ágensek terjedése (vírus, baktérium)+ mélyebb légutak fertőződése**

BRDC- Szarvasmarha légzőszervi betegség tünetegyüttes

- **6 hónapos korig, 2-10 hetes kor közötti csúcs (1 év)**
- **Betegek mielőbbi felderítése, kezelése, elkülönítése**
- **Köhögés (2), szem váladékozás(2), orrfolyás(4), nehezített légzés(2), láz $\geq 39,5C$ (2), fül lógatása, bólogatás (5) \rightarrow 5 pont BRD**

BRDC- Szarvasmarha légzőszervi betegség tünetegyüttes

- **AB kezelés –otc, tilmicosin, florfenicol,tildipirosin, tulatromycin, gamithromycin- metafilaxis**
- **NSAID meloxicam, carprofen (metamizol vízbe)**
- **Kiegészítő kezelés**
- **Kezelési stresszt csökkenteni**
- **Megelőző vakcinázás**

Vakcinázás

- **IBR**
- **BVD**
- **BRDC (BRSV, PI3, IBR, Mannheimia haemolytica, P. multocida, H. somni, T. pyogenes)**
- **Hasmenés (rota, corona vírus, E. coli, clostridium perfringens)**
- **Egyéb: leptospira, moraxella**

Wass Albert: Üzenet haza

- „Üzenem az otthoni hegyeknek: a csillagok járása változó...”